

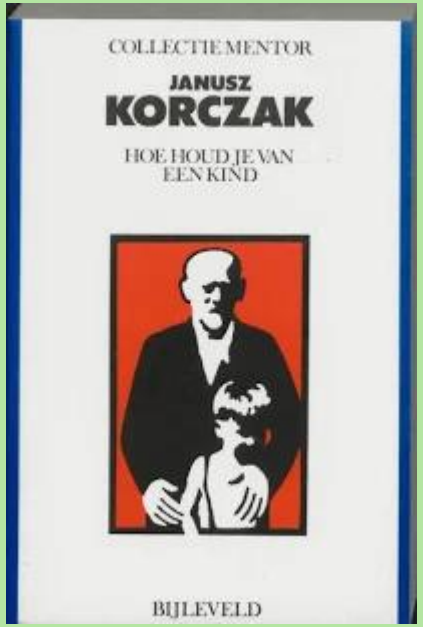
Korczak en Langeveld: om de vrijheid van het kind

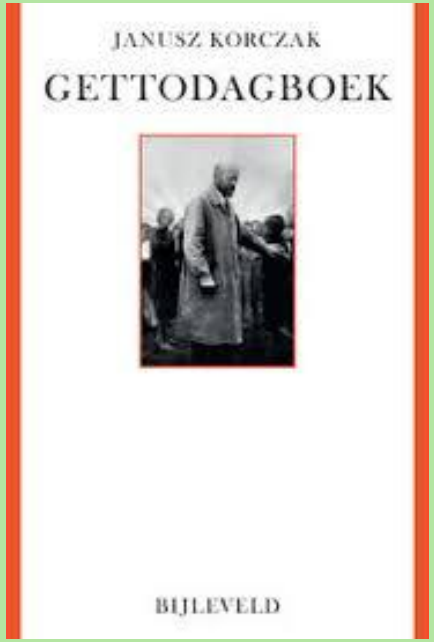
Lezing Korczak Inspiratiedag
Joop Berding www.joopberding.com

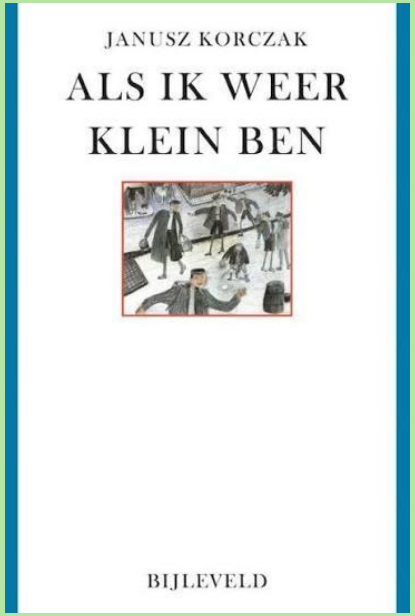
Leiden 21 november 2026

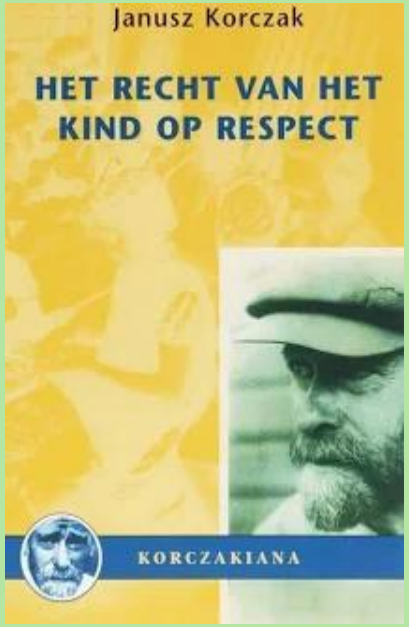
Meer lezen of luisteren?

- www.joopberding.com/Korczak
- www.joopberding.com/Langeveld
- https://nivoz.nl/pleidooi-voor-een-eigen-leven-van-het-kind-terug-naar-langeveld/
- Korczak, *Hoe houd je van een kind*, *Het recht van het kind op respect* e.v.a. (Bijleveld, SWP)
- Langeveld, *Scholen maken mensen*, heruitgave 2026 (Telos)
- Over de impact van AI: https://open.spotify.com/episode/5xvUTYPeXXlpt84L2ib3ak?si=9290024a15ad4b24&nd=1&dlsi=0b8b8122092c45e4 (podcast Jan Jaap Hubeek en Joop Berding)

COLLECTIE MENTOR
JANUSZ
KORCZAK
HOE HOUD JE VAN EEN KIND
BIJLEVELD

JANUSZ KORCZAK
GETTODAGBOEK
BIJLEVELD

JANUSZ KORCZAK
ALS IK WEER KLEIN BEN
BIJLEVELD

Janusz Korczak
HET RECHT VAN HET KIND OP RESPECT
KORCZAKIANA

Janusz Korczak
ALLEEN MET GOD
gebeden van een mens die niet bidt
Ten Have / Baarn

1878-1942

beknopte
theoretische
pedagogiek
m. j. langeveld

intro
Dr. M.J. LANGEVELD
Mensen worden niet geboren
INLEIDING TOT DE PEDAGOGISCHE WAARDENLEER

Martinus Jan Langeveld
Scholen maken mensen
Met een inleiding door Joop Berding

1905-1989

Martinus J. Langeveld gebouw

Korczak en Langeveld …?

- Gaandeweg het lezen en herlezen van *Scholen maken mensen* vielen me steeds meer parallellen op tussen beide pedagogen:
- kinderen moet zich vrij, zonder bevoogding, kunnen ontwikkelen,
- maar … dat betekent niet dat in de opvoeding het kind “centraal” staat of dat je ze aan hun lot moet overlaten,
- want we maken allemaal deel uit van een kleine gemeenschap, bij Korczak het weeshuis, bij Langeveld (vooral) de school en van een groter geheel.
- Beiden bepleiten een levendige, echte opvoeding, met echte ontmoetingen, geen “papieren pedagogiek” (Theo Thijssen).

Kenmerken van deze digitale tijd

• Onbegrensdheid	⟷	jezelf in acht nemen
• Snelheid		de tijd nemen / bezinning
• Zichtbaarheid		verborgenheid (publiek –privaat)
• Reproduceerbaarheid		uniciteit / authenticiteit
• Vermeende vrijheid		algoritmisch gestuurd

- Onpedagogische ‘inleiding’ in de wereld
- Rechtvaardige verhoudingen?

De angst van opvoeders

- **Korczak**: “Uit vrees dat de dood ons kind zal wegrukken, ontnemen wij ons kind het leven; omdat wij niet willen dat het sterft, staan wij het niet toe te leven.”
- **Langeveld**: “Wij moeten als opvoeders de moed hebben, onvolledig te zijn, om het kind niet te laten verstikken in onze eeuwige bevoogding en gedrijf. Wij moeten het zelfvertrouwen van het kind beschouwen als zijn fundamenteelste eigen bezit en daarom het kind ook zelf zijn gang laten gaan, d.w.z. het zelf zijn leven laten leven, op eigen risico en met eigen winst.”

Langevelds weerzin tegen autoritaire opvoeding

- De schoolmeester-mummie:

“De leraar die zich al vroeg vastlegt in het kunstharspreparaat van zijn vaststaande methodiek, heeft zich niet alleen als leraar, maar ook als mens al heel vroeg in een vaste vorm gegoten. Dit soort leraar blijft inderdaad jong, zo jong als de mummie van een liefelijke, veelbelovende, maar helaas zeer jong gestorven prins.”

- De over-georganiseerde school
- De dominantie van de leraar ten koste van de stem van de leerling
- De dominantie van didactiek (= de vraag “**hoe?**”)
- Echter: de pedagogiek gaat vóór de didactiek uit

Opvoeders

- **Langeveld**: “… het vraagt een offer van ons, om ons te wijden aan het zwakke. Hoe duidelijk zien we hieruit, dat de aanwezigheid van het kind een inbreuk is op onze vrijheid. Het is een inbreuk, omdat het een andere wereld is in de onze; een inbreuk … omdat het van ons verlangt, dat wij een deel van ons leven aan hem zullen wijden, terwijl wij ongestoord onze weg zouden willen gaan.”
- **Korczak**: “Kinderen beroven je van je tijd, stellen jouw geduld zwaar op de proef, zijn de zuurdesem van jouw geweten. Je hebt het met hen aan de stok, maar je weet dat het niet hun schuld is.”

De kindergroep/school als gemeenschap

- In **Korczaks** werk staat niet “het kind” centraal maar de poging, steeds opnieuw, om met en ondanks verschillen op een rechtvaardige manier samen te leven – met mensen die je niet zelf hebt gekozen.
- In **Langevelds** werk staat de school als gemeenschap centraal – een organisch geheel dat maar in beperkte mate “georganiseerd” is; veel belangrijks gebeurt helemaal niet “systematisch”.
- Beiden bepleiten een doe-school, een school waarin wordt *gewerkt en samen-gewerkt*.

De grote zaal in weeshuis Dom Sierot, Krochmalnastraat, Warschau

De eigen ruimte …

Langeveld: de ‘geheime plaats’ in het leven van het kind

Korczak: recht op privacy

Door alle leerlingen gebouwde boomhut,
De Vrije Ruimte,
Den Haag

Doelen en middelen

- Voor zowel Korczak als Langeveld zijn de middelen – “**hoe**” we opvoeden en onderwijzen – afgeleid van het “**waartoe**” van onze inspanningen
- Middelen, welke dan ook, eenvoudige of hoog-technologische, kunnen nooit leidend zijn in de opvoeding, wel **ondersteunend**
- Korczak en Langeveld verzetten zich ertegen dat opvoeding/ onderwijs een “**technische**” aangelegenheid wordt – het is een door en door **menselijke, culturele en waardengeladen activiteit**
- … en een die niet kan zonder het kind *zelf*.

De vrijheid van het kind…

- … is niet onbegrensd, integendeel
- Opvoeders staan voor de niet geringe opdracht kinderen te begrenzen in een grenzen-loze wereld
- Maar dat is iets anders dan bevoogding en over-bescherming
- Gunnen we kinderen de tijd en de ruimte om te ontdekken en te experimenteren?
- Aan de basis ligt vertrouwen…
- Maar dat betekent niet: laat ze het zelf maar uitzoeken.

Ter overdenking en gesprek

- Zonder gezag geen opvoeding of onderwijs. Dat gezag is nu overgedragen aan Big Tech. Opvoeders moeten het weer terugpakken.

- Opvoeding en onderwijs zonder subjecten leidt tot de tirannie van de technologie.

- Waar liggen kansen voor pedagogen?